

Александър Петров*

ПРИНОСЪТ НА ПРОФ. ЗОЯ КЪОСТЕР-ТОМА ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ПОНЯТИЯТА СТАНДАРТ, НОНСТАНДАРТ И СУБСТАНДАРТ В РУСКАТА ЛИНГВИСТИКА

Aleksandar Petrov

ZOYA KYOSTER-THOMA'S CONTRIBUTION TO THE INTRODUCTION OF THE CONCEPTS 'STANDARD', 'NONSTANDARD' AND 'SUBSTANDARD' IN RUSSIAN LINGUISTICS

At the end of the 1980s some German Romanists initiated a discussion about the concepts of standard, nonstandard and substandard. The German linguist Zoya Kyoster-Thoma brings the discussion into the context of the modern Russian linguistic reality. In this way, she introduces new frameworks for the study of appearance in the Russian language that have not so far been the subject of special research. These frameworks are the subject of analysis in the present study.

Keywords: *standard, substandard; nonstandard; slang; jargon; colloquial lexis.*

В края на 80-те години на XX век германски романисти инициират дискусия за понятията *стандарт*, *нонстандарт* и *субстандарт*. Немската лингвистка Зоя Къостер-Тома пренася дискусията в контекста на съвременната руска езикова действителност. По този начин тя въвежда нови рамки на изследване на явления в руския език, които преди това не са били обект на специално изследване. Тези рамки са обект на анализ в настоящото изследване.

Ключови думи: *стандарт; субстандарт; нонстандарт; сленг; жаргон; разговорна лексика.*

В историята на европейската русистика и славистика ярка творческа и организаторска следа оставя проф. д.ф.н. Зоя Къостер-Тома¹ (1945–2001). С нейното име е свързано издаването на световно известното списание „Russistik (Русистика)“. Нейните приноси са „в областта на просторечията и разговорната реч, некодифицираните разновидности на руския език“² (Земская, Крысин 2001: 157).

Публикацията има за цел да открий заслугите на Зоя Къостер-Тома във въвеждането на *стандарт*, *субстандарт*, *нонстандарт* в руската лингвистична литература и да проследи нейните разбираня за трите термина.

Зоя Къостер-Тома изгражда мостове между немската и руската лингвистика, разпространява научните им постижения. Такъв е случаят с дискусията на германски романисти, която вдъхва нов живот на термина *субстандарт*.

През 1986, 1989 и 1990 г. излизат три сборника под название „Sprachlicher Substandard“. В тях се дискутират понятията *стандарт*, *субстандарт*, *нонстандарт*, които са заглавие на популярната статия на известната лингвистка (Къостер-Тома 1993).

---

* **Александър Петров** – ас. д-р, катедра „Русистика“, Филологически факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, a.petrov@ts.uni-vt.bg.

¹ Нем. Soia Coester-Thoma, рус. Зоя Къостер-Тома.

² Преводите от руски език са мои – А.П.

Десетилетие по-късно научният интерес обхваща и жаргона на XIX век (Вахитов 2006, Анищенко 2007), като дори се преоткриват стари изследвания за тайните говори (Тиханов 1895/2004), които предхождат тематичното направление *руски субстандарт*.

Зоя Кьостер-Тома не се съмнява, че германската дискуссия представлява интерес за русистиката и осъзнава евентуалните трудности при изследването на руската езикова действителност: „Некодифицираните сфери в битуването на руския език все по-очевидно стават предмет на изследване, което съсредоточава вниманието на лингвистите върху езикови явления, непредставени в прескриптивните граматика и нормативни речници. Трудностите при изучаването на подобни езикови разновидности са свързани със сложността на самите понятия, в обозначаването на които се влага различен смисъл, който често довежда до жонглиране с лингвистичните термини: *Standart, Substandart, Subnorm, Nonstandart, Nichtstandart*“ (Кьостер-Тома 1993).

На трите понятия-степени *стандарт – субстандарт – нонстандарт* се опира по хоризонтала и вертикала „йерархичният модел на руския етноезик“³ при условие, че се изяснят неговите разновидности *просторечие, жаргон, сленг, арго*. Зоя Кьостер-Тома проследява историята на термина *нонстандарт* в русистиката, специално в социолингвистиката, където реално е предпочитан и употребяван. Така се стига до проблема за понятието *стандарт*, срещу който е имало реална съпротива.

В съветската епоха се говори за „кодифициран литературен език“, който всъщност е „езиковият *стандарт* на руския език“. Привържениците на термина *стандарт* имат предвид превеса на определението *литературен*. Чрез него се акцентира повече на понятието *език на литературата*, което според Зоя Кьостер-Тома е „особено условно“, защото езиковият стандарт „се създава предимно в средствата за масова информация“ (Кьостер-Тома 1993). Освен това с понятието „литературен език“ се наслаждава „негативно отношение“ към термините *нелитературна реч, просторечие, vulgar speech* и др. Тази конотация се избягва при термина *нонстандарт*, (а не – *нестандарт*) като опозиция на *стандарт*. Освен това по този начин се премахва „дихотомичната ос“ на *правилно – неправилно*.

В тази връзка можем да направим интересен паралел с изследване върху българския език. Така например, българският русист В. Хънтов разглежда термините *български книжовен език, български литературен език и български стандартен език* в изследванията на редица българисти. Заедно с това авторът отбелязва колебанието между термините *руски литературен език и руски книжовен език* в трудовете на специалист по старобългарски език. Коментирано е и мнението на авторите на „Речник на българския език“, че термините *книжовен език, литературен език и стандартен език* са синоними (Хънтов 2004: 141 – 142). В своите изводи В. Хънтов отбелязва, че за българския нормативен (нормализиран) език трябва да се употребява само терминът *български книжовен език*. Заедно с това авторът твърди, че в наименованията на чуждите нормативни езици трябва да се използват други термини: *руски литературен език* като съответствие на *русский литературный язык* и *английски стандартен език* – на *Standard English Language* (Хънтов 2004: 143).

Зоя Кьостер-Тома отнася към субстандарта системните езикови разновидности, като например *диалект, език на фолклора*. А към нонстандарта са причислени несистемни езикови явления, като *жаргон, сленг, ругателна лексика (рус. мат)*. Веднага се прави уговорката, че това подразделяне не е статично. Просторечието се намира по средата на субстандарта и нонстандарта, а само частично към тях може да бъде включена разговорната лексика, разговорният кодифициран и некодифициран език.

В изложението си за „не/кодифицираната разговорна лексика“ Зоя Кьостер-Тома подчертава, че отсъстват точни, научно обосновани термини, условни са границите между кодифицираната и некодифицираната лексика, а оттам – на просторечната и жаргонната лексика. Това се вижда по коментираните много пъти различия в стилистичната характеристика, давана в лексикографските издания.

³ Разпространеното схващане за етноезик е „общонационален език“. Понятието етноезик е част от текста на Зоя Кьостер-Тома.

Твърдението на авторката, че „носители на различни речеви жанрове често са едни и същи лица“, които могат да участват като носители на всички функционални стилове“, е подкрепено от разграничаването на научен, производствено-технически, публицистичен, делови стандартен руски език. Ние бихме отнесли производствено-техническата лексика към професионалния жаргон, тъй като такъв функционален стил не съществува сред общоприетите в съвременния руски език.

За Зоя Къостер-Тома е важен и съществен проблемът за критериите, по които да се разграничават кодифицираната разговорна лексика, част от стандарта, и некодифицираната лексика в структурата на субстандarta. Именно социолингвистичните проучвания са длъжни да предоставят материал за груповите особености на носителите и потребителите на „не/кодифицираната разговорна лексика“. Служещите си с кодифицирания и некодифицирания разговорен език не изпитват трудности от екстралингвистичен характер. Те „се превключват не само от един речеви жанр на друг от функционално-стилистическата разновидност на разговорния език (семейен разговор, диалог на шивач с клиент), но също така владеят жанровете на кодифицирания стандартен език (справка, отчет, обява). Превключването от стандартен език на нонстандарт за тях не представлява никаква трудност: след доклад на специална тема се прави порицание на детето, след интервю с кореспондент следва разговор с продавач“ (Къостер-Тома 1993).

Кодифицираният разговорен език за Зоя Къостер-Тома е описан подробно и обстоятелствено, което може лесно да се проследи дори по бележката „разг.“ в речниците и граматиките, но това не се отнася за „некодифицираната лексика“, за която има само отделни статии. Според известната авторка промените след 1985 г. активизират изменения в „езиковата структура на руския етноезик“ – частта на некодифицираната разговорна лексика в средствата за масова информация (СМИ). Появяват се нови значения в известни думи, например *квадрат* ‘несъобразителен, тъп човек’, създават се неологизми, например *пофигист* ‘равнодушен към всичко човек’, *совок* ‘съветски човек’, на преосмисляне се подлагат чужди думи, например *спикер*, *ваучер*, *гешефтмахер* (бълг. говорител, ваучер, аферист) и др. (Къостер-Тома 1993).

Зоя Къостер-Тома отбелязва, че неконтролируемият растеж и влиянието на разговорната некодифицирана лексика предизвикват безпокойство за развитието на руския език. Тя посочва специалната конференция, организирана от Ю. Н. Караулов, материалите от която са публикувани в сборника „Русский язык и современность. Проблемы и перспективы развития русистики“ (1991).

Изменят се представите за самия руски стандартен език, установява се негов реален конкурент, който същевременно е заплаха за езиковата традиция. Това доказват и резултатите от изучаването на разговорния кодифициран и некодифициран език: „притежавайки системност, те са сериозни конкуренти и алтернатива на стандартния език, защото имат достатъчно количество писмени източници, необходими за изработването на норма. Разговорният език няма да замени стандартния език, в който обаче ще проникнат много особености от разговорния език“ (Къостер-Тома 1993).

Видната русистка разглежда по принцип субстандартността и нонстандартността в езика, без да конкретизира явлението в художествената литература. И затова тук следва да се добави, че руските писатели постмодернисти, между които се откроява Виктор Пелевин, са начело на езиковия процес, където се изгражда йерархичен тристепенен модел: *стандарт*, *субстандарт* и *нонстандарт*.

Кризисната ситуация в руския език след 1985 г., коментирана от Зоя Къостер-Тома, настъпва с нарастващата роля на екстралингвистичните фактори, когато на практика отпадат повечето табути от съветската епоха. Различните групи и подгрупи в нонстандarta например се определят и формират именно от екстралингвистичните фактори, между които следва да се подчертае характерът на разговора и социалното, интелектуалното равнище на двете непосредствено комуникиращи си страни – дали са освободени от задръжки и дали стигат до ниското равнище на вулгарността.

Устната реч се превръща в нонстандарт при ниско равнище на култура, при неподготвеност на двете страни в процеса на комуникацията. Непосредствеността в участието на партньорите,

неподготвеността им като най-важен признак на устната реч, а също и непринудеността в речевия акт на комуникацията според Зоя Кьостер-Тома са необходимо условие за реализация на речевия акт в нонстандарта. Параметърът на официалност/неофициалност в общуването е от значение за стандартния език, докато в нонстандарта този параметър не действа. Ако в стандартния език сред горепосочените екстралингвистични параметри най-важна е официалността/неофициалността на общуването, то при нонстандарта авторката смята, че речевият акт на комуникацията се осъществява независимо от този параметър (Кьостер-Тома 1993).

По-нататък обаче Зоя Кьостер-Тома нарежда опозицията *официалност – неофициалност* между факторите, които спомагат да се открие нонстандартът, а именно териториална принадлежност, образователно и социално равнище, ситуативност, устност/писменост, отношение към слушателя/читателя, предмет на съобщението, цел на комуникацията, степен на чуждоезиково влияние.

В края на изследването е подчертана актуалността на частните термини, които концентрират обобщаващото понятие *нонстандарт*. Употребата му е целесъобразна, когато се представят речевите подсистеми, които в някаква степен са противоположни на нормативния стандартен език. Освен това другите по-частни термини (напр. просторечие, жаргон, сленг и др.) запазват своята актуалност като „концентриращо определение на обобщаващото понятие“ (Кьостер-Тома 1993).

Това заключение дава възможност терминът *нонстандарт* да се пропуска в определени изследвания на езиковия стандарт. В. Хомяков констатира, че терминът *нонстандарт* за разлика от романската и англо-американската лингвистика не намира разпространение в руското езиковедие (В. Хомяков – цит. по Кудинова 2010: 136).

Специално внимание заслужава опитът на Зоя Кьостер-Тома да формулира нова, „стесняваща“ просторечието теза. Просторечието в самото начало е поставено по средата на субстандартата и нонстандартата, а в заключението се казва, че за терминологичното и ясно понятийно разграничаване на *просторечието, жаргона, сленга, аргото, ругателната лексика* – съставните разновидности на *нонстандартата* – е необходимо да се изясни тяхната роля като групово използване на етноезика. Предложеното от авторката *стесняване* в обема на понятието *просторечие* дава възможност да се премине към детайлно изследване на дадения социолект в лексикален и лексикографски план. Включването на *сленга* и *жаргона* в понятието би довело до неговото еднозначно лексикографско описание и подреждане на терминологията (Кьостер-Тома 1993).

Съвременното (постсъветското) просторечие в руския език не се дължи на промяна в структурата на руския език (*langue*), а на измененията в езиковата способност (*langage*) – обедняване на речниковия запас, незнание на граматическите правила, слабо знание на ортографията, влияние на „народните етимологии“, на диалекти и др.

Просторечието в руската лингвистика по наблюденията на Зоя Кьостер-Тома се дели на два контрастни вида – *литературно просторечие* с експресивна функция и *нелитературно/извънлитературно просторечие*. Литературното просторечие е добре представено в тълковните речници на руския език, без обаче двата вида да се разграничават един от друг. Диалектите като източник на просторечието формират неговия стар слой, а новият слой отразява отклоненията от стандартния език.

Тяхното активиране се дължи на публицистиката от времето на „гласността“, „перестройката“, на постмодернистичната белетристика. „Гласността“ се разбира от много автори като „всепопозволеност“. Тя се е зародила според Зоя Кьостер-Тома в масовата литература на ниско равнище както по съдържание, така и по повествователния си език. Средствата за масова информация (най-вече радиото и телевизията), заключава изследователката, са започнали да предоставят място пред микрофоните на хора, които не могат да говорят „без лист“ (Кьостер-Тома 1993).

Дефиницията на съвременното просторечие представлява съвкупност от неутрални в стилистическо отношение отклонения от кодифицирания език. Зоя Кьостер-Тома „стеснява“ списъка на отклоненията, към които се отнасят само общите и регионални езикови тенденции във фонетиката, морфологията, фразеологията и синтаксиса. Според авторката взаимодействията на

диалектите със стандартния език довежда до обособяване на градски просторечия, например във Волгоград, Перм и други.

С междинното си положение между субстандарта и нонстандарта просторечието се противопоставя на стандартния език и диалектите и с това се обяснява защо просторечието е „представено на всички езикови равнища и същевременно се явява самостоятелна езикова формация в рамките на руския етноезик, но без да притежава собствени признаци на системност“ (Кьостер-Тома 1993).

За разлика от просторечието социолектите, които имат „особено предназначение“ – *жаргон*, *сленг* и *арго*, влизат в състава на езиковия феномен *нонстандарт*. При тях „отсъства точна лингвистична дефиниция“ и затова е затруднено тяхното научно описание. Жаргонът е определен за *език*, *реч*, за *особен речник*. Жаргонът няма автономни граматични показатели, проявява се най-вече на лексикално-фразеологично равнище и е създаван от достъпни до известна степен общности.

Промените в обществото се отразяват и на жаргона. Доказателство за това е широката употреба на жаргона от младежта, за което говорят заимстванията от „затворническо-лагерно-апашки жаргон: *пахан*, *начальник*, *хозяин* ‘директор на училище, декан’, *делать осень*, *делать ноги* ‘да избягам от занятия’, *чухан*, *штуцер* ‘младеж, момче’, *хава*, *хавчик*, *хавушка* ‘храна’, в съчетание с англо-американизми, като *ринговник* ‘телефонен бележник’, *тралер* ‘таксиметров шофьор’, *файновый* ‘хубав’, *хайвый* ‘висок“ (Кьостер-Тома 1993).

Зоя Кьостер-Тома не намира основание освен *жаргон* за дефинирането на подобни езикови явления да се използват термините *сленг* и *арго*. Първият термин се заражда в английската лексикография от началото на XIX-ти век. Използването му в русистиката не допринася за дефинитивното разграничаване и представлява необосновано терминологично допълнение към термина *жаргон*. Според авторката жаргонът, както и сленгът, се използва от различни групи, които обединяват хората по социалното им положение, по общи интереси, хобита, работа, занимания и представлява същия социолект, например жаргонът на наркоманите: *кумарить* ‘изпадам в постнаркоотично състояние’, *баян* ‘спринцовка’, *колёса* ‘таблетки’; на бизнесмените: *белый откат* ‘официални комисионни на посредник’, *заслать* ‘да дам подкуп’, *нал*, *налом* ‘плащам в брой’, *безнал*, *по безналу* ‘безкасово плащане, извършвам безкасово плащане’; на таксиметровите шофьори: *вокзальщик* ‘таксиметров шофьор, специализиращ в обслужването на пристигнали пътници на жп гара’, *шляпа* ‘претенциозен пътник на такси’, на търговците: *комкарь* ‘продавач в частен магазин’, *кидала* ‘мошеник, специализиращ в нелегална препродажба на дефицитни скъпи стоки (леки автомобили и пр.)’ и др. Жаргонна е също лексиката и фразеологията на условни социални групи като тази на: войниците – *дед*, *дух*, *котёл* ‘названия на наборни войници в зависимост от срока на службата’; учениците – *банан*, *лебедь*, *квадрат*, *парашиа* ‘оценка „две“’; студентите – *лаба* ‘лабораторна работа’; младежите – *мажоры* ‘млади хора’⁴, *ништяк* ‘яко, отлично’ и др. (Кьостер-Тома 1993).

Не бива да се пропускат и професионалните жаргони, особено в сферата на научно-техническия език, например при библиотекари: *хранилка* ‘помещение, където се съхраняват книги’, *причесать фонд* ‘да подреда внимателно книгите върху рафтовете’; при кинематографисти: *киношник* ‘човек, работещ в киноиндустрията’, *полочный фильм* ‘забранен (от съветската цензура бел. А.П.) филм’.

Жаргонът в епохата на съветската власт изпълнява социалната роля на таен, условен език. Затова според Зоя Кьостер-Тома терминът *арго* в съвременната руска езикова действителност следва да се разбира предимно като особен („лексикално-фразеологичен пласт с историческо значение“). Участниците в процеса на комуникация прибъгват към арготичния лексикален пласт при необходимост да се скрие предметът на комуникация и да се изгради „тясна“ група за общуване. В такива случаи „социалната символика на аргото се проявява в образуването на вторични производни езикови системи, а те намират израз във видоизменението на елементите от лексикалната

⁴ Актуално значение в съвременния руски език: ‘разглезени младежи – деца на богаташи’.

система – употребяват се реликтови суфикси, употребяват се чуждоезични елементи, особено от западноевропейските езици“ (Кёстер-Тома 1993).

В сферата на нонстандарта се поставя и феноменът на ругателния (сквернословния) език (рус. „мат“). Табуиран за печатна употреба и за изследвания от съветската власт, забраняваната руска ругателна лексика (т.нар. *русский мат*) бива деблокирана от процесите на „перестройката“. Преди нея писателите емигранти правят опити да привнесат такава лексика в литературния текст: „Ново явление е употребата на лексика и фразеология от ругателната лексика в публицистиката и художествената литература. „Непечатното“ слово става печатно. Първи са писателите-емигранти Ю. Алешковски, Е. Лимонов, които включват в произведенията си ругателна лексика. Писателите-„шестдесетници“ се опитват да въведат „непечатното“ слово не само в езика на литературата, но и на кинематографичния екран“ (Кёстер-Тома 1993).

Тези опити не постигат особен успех, защото тази лексика като форма на устната реч е тясно обвързан с непосредствения речев контакт между участниците в разговора. В писмените текстове тя губи присъщата си функция и цветистите изрази от устната реч често стават пошли. Само така може да се оцени призивът на И. Волгин: „... пазете ругателната лексика! Не допускайте да бъде погълнат от литературата! Този изключителен национален феномен заслужава самостоятелен живот. Културната интеграция е убийствена за него!“ (Кёстер-Тома 1993).

Този призив не бива чул, както отбелязва Зоя Кюстер-Тома. Ругателната лексика завладява не само устната реч („употребата ѝ в устната реч взема невероятни размери“), но се пренася безконтролно в публичната сфера, в литературната продукция на постмодернизма. Авторката привежда много примери на повсеместна употреба, записани в Москва през лятото на 1993 г. От лингвистична гледна точка примерите потвърждават, че руската ругателна лексика се състои от производни думи/деривати „от четири корена, в които е концентрирана „идеята“ на мата“. Към тях се присъединяват евфемизми, разпространявани от носителите на руския език (Кюстер-Тома 1993).

Езиковото явление без съмнение е част от нонстандарта. И въпреки че е самостоятелна (минимална) езикова формация, руската ругателна лексика не притежава системност. Представена е предимно на лексикално-фразеологично равнище – това е основание според Зоя Кюстер-Тома да бъде включена в нонстандарта.

Първите опити да се снесе табуто за научни проучвания се появяват през 1983 г. Лингвистите са единни и разглеждат руската ругателна лексика във връзка с патриархалните отношения от миналото. В съвременната езикова действителност се наблюдава истински „бум“ на ругателното изразяване, което в днешно време не предизвиква отрицателно отношение в групите на мъжете и жените. Според Зоя Кюстер-Тома също така се наблюдава обръщане към мата от мъже в присъствие на жени и на жени по отношение на мъжете. Освен това като сравнително нова практика е отбелязана тенденцията да се употребява лексика и фразеология от този лексикален пласт в интелектуалните комуникативни сфери, сред които може да се нареди и литературата на постмодернизма.

В заключението си Зоя Кюстер-Тома признава, че нейното разбиране за „тристепенния йерархичен модел“, за „реалната употреба на езика“, за съвременното „речево поведение“ на рускоезичните носители не съответства на традиционните образци. Предложеният от нея йерархичен модел *стандарт – субстандарт – нонстандарт* диференцира разновидностите на етноезика и предоставя възможност за тяхното съотнасяне. Под внимание е взет пълният набор от фонетични, морфологични, лексикални, синтактични и фразеологични показатели, като се отчита заедно с това наличието на признаци за системност.

Постановките на Зоя Кюстер-Тома в така описаната проблематика пораждат поток от проучвания на съвременните руски лингвисти, чийто обхват е на практика необозрим. Тук ще посочим само няколко примера.

С. Краса и А. Волкогонова разглеждат структурирането на понятийното поле в родовото понятие субстандарт, „отрицателно маркиран за арго, жаргон и сленг по параметрите нормираност, стабилност и надтериториалност“ (Краса, Волкогонова 2016: 136). Авторите предлагат нови

подходи за намирането на по-голяма определеност и точност на термина субстандарт. Опозицията *употребителност – честотност* потвърждава ролята на субстандarta като родово понятие за просторечието, където навлизат елементи на аргото, жаргона и сленга. Изтъква се, че при тях се забелязва „лексикално-фразеологичен системен характер“, а при просторечието „се виждат фонетични, лексикални и граматически „диагностични петна“ (Т. Н. Николаева), различни са неговите „стилистични и лингвокултурни функции“ (Красса, Волкогорова 2016: 139).

С. И. Краса и А. В. Волкогорова терминологично преразглеждат лексикалния материал в рамките на теорията за опозициите по Н. С. Трубецкой (едномерни, многомерни – еднородни и нееднородни, пропорционални, изолирани) (подробно вж. Красса, Волкогорова 2016: 138 – 139).

Заслужава да се отбележи информацията за понятието „сниженная речь“ и синтагматичния критерий, приложен от В. Химик спрямо терминологични словосъчетания от рода на *армейское арго* и *армейский жаргон*, *студенческое арго* и *студенческий жаргон*, *воровское арго* и *воровской жаргон*. Не се потвърждават някои от предположенията на В. Химик, който поставя просторечието в ранг на родово понятие (Химик 2000). В. Химик разработва аудиолекционно учебно-методическо пособие „Сниженная речь в современной языковой коммуникации“ (Санкт Петербург, 2009), където се подлагат на детайлен анализ семантичните, лексикалните, синтактичните и културологичните процеси в съвременната руска реч на битовата и публична сфера на общуване. Детайлно са проследени причините за феномена „сниженная речь“ в съвременната рускоезична комуникация.

От обсъдените дотук гледни точки в русистиката се откроява ролята на дискусиата за субстандarta, подета от германските романисти от края на 80-те години от миналия век. Тази дискусия е започната с голям успех от Зоя Кьостер-Тома и пренесена в нейния анализ на съвременната руска езикова действителност. В опознавателния диалог с нея е необходимо да се прави разграничение както от удобното опростяване, така и от крайното усложняване при описването на въпросите, пред които се изправяме, като търсим смисловите параметри на езиковедското понятие *субстандарт*.

Зоя Кьостер-Тома е сред първите изследователи, които дефинират в руската лингвистика трите понятия *стандарт*, *субстандарт*, *нонстандарт*. По този начин тя въвежда нови рамки на изследване на явления в руския език, които преди това не са били обект на специално изследване. Благодарение на нейните усилия днес ние включваме в понятието субстандарт не само лексикални и фразеологични единици от просторечие, жаргон, арго, но също така и единици с разговорна функция (деминутиви, частици, междуметия, звукоподражания), които имат отношение към постмодернистичния текст и биха били интерпретирани като отклонения от книжовната/литературната норма. Заедно с това можем да причислим към изследваните изразни средства и игра на думи, каламбури, интертекстуални елементи, които съдържат субстандартни елементи.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Анищенко 2007:** Анищенко, О. А. Словарь русского школьного жаргона XIX века. М.: Элпис, 2007. // **Anishhenko 2007:** Anishhenko, O. A. Slovar' russkogo shkol'nogo zhargona XIX veka. M.: E'lpis, 2007.
- Вахитов 2006:** Вахитов, С. В. *Карточная терминология и жаргон XIX века: Словарь*. Уфа: Vagant, 2006. (Русский субстандарт). // **Vaxitov 2006:** Vaxitov, S. V. Kartochnaya terminologiya i zhargon XIX veka: Slovar'. Ufa: Vagant, 2006. (Russkij substandart).
- Земская, Крысин 2001:** Земская Е.А., Крысин Л.П. Зоя Кьостер-Тома (1945–2001) / Вопросы языкознания, 2001. №3, 157–157. // **Zemskaya, Kry'sin 2001:** Zemskaya E.A., Kry'sin L.P. Zoya Kyoster-Toma (1945-2001) / Voprosy' yazy'koznaniya, 2001. №3, 157–157. < <https://vja.ruslang.ru/ru/archive/2001-3/157-157> > [04.08.2022]
- Караулов 1991:** Караулов, Ю. Н. и др. *Русский язык и современность. Проблемы и перспективы развития русистики*. М., 1991. // **Karaulov 1991:** Karaulov, Yu. N. i dr. Russkij yazy'k i sovremennost'. Problemy' i perspektivy' razvitiya rusistiki. M., 1991.

- Кёстер-Тома 1993:** Кёстер-Тома, З. *Стандарт, субстандарт, нонстандарт.* // Русистика. № 2 – Берлин, 1993, – с. 15 – 31. // **Kyooster-Toma 1993:** Kyooster-Toma, Z. Standart, substandart, nonstandart. // Rusistika. № 2 – Berlin, 1993, – s. 15 – 31. < <http://philology.ru/linguistics2/koester-93.htm>> [05.08.2022]
- Красса, Волкогонова 2016:** Красса, С. И., А. В. Волкогонова *Структурирование понятийного поля.* – В: Филологические науки. Вопросы теории и практики, Тамбов: Грамота, 2016. № 1(55), ч. 1, 136 –140. // **Krassa, Volkogonova 2016:** Krassa, S. I., A. V. Volkogonova Strukturirovanie ponyatijnogo polya. – V: Filologicheskie nauki. Voprosy` teorii i praktiki, Tambov: Gramota, 2016. № 1(55), ch. 1, 136 – 140. < www.gramota.net/materials/2/2016/1-1/39.html> [04.04.2022]
- Кудинова 2010:** Кудинова, Т. А. *Стандарт и субстандарт в языке: к обоснованию понятий.* // Научная мысль Кавказа. №3, 2010. с. 136 –140. // **Kudinova 2010:** Kudinova, T. A. Standart i substandart v yazy`ke: k obosnovaniyu ponyatij. // Nauchnaya my`sli` Kavkaza. №3, 2010. s. 136 – 140. < <https://elibrary.ru/item.asp?id=16256853>> [03.06.2022]
- Тиханов 1895/2004:** Тиханов, П. Н. *Тайный язык нищих: Этнологический очерк.* // Русский субстандарт. Уфа: Вагант, 2004. // **Tixanov 1895/2004:** Tixanov, P. N. Tajny`j yazy`k nishhix: E`tnologicheskij ocherk. // Russkij substandart. Ufa: Vagant, 2004.
- Химик 2000:** **Химик, В. В.** *Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен.* СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2000. // **Ximik 2000:** Ximik, V. V. Poe`tika nizkogo, ili Prostorechie kak kul`turny`j fenomen. SPb.: Filologicheskij fakul`tet SPbGU, 2000.
- Хънтов 2004:** Хънтов, В. *За термините книжовен език, литературен език и стандартен език в българската езиковедска литература.* // Алманах „Проглас“, Велико Търново, 2004, с. 141–144. ISBN 0861-7902. // **Hantov 2004:** Hantov, V. Za terminite knizhoven ezik, literaturen ezik i standarten ezik v balgarskata ezikovedska literatura. // Almanah „Proglas“, Veliko Tarnovo, 2004, s. 141 –144. ISBN 0861-7902.